

מערך אבטחת הישובים בראי "חרבות ברזל"

written by אל"מ במיל" פרופ' גבי סיבוני | 24.12.2023

אירועי ה-7 באוקטובר הביאו לשידוד מערכות במגוון נושאים. אחד מהם נוגע למיצובו של ביטחון הפנים כחלק אינטגרלי של הביטחון הלאומי. החדירה של מחבלי החמאס לתוך יישובי העוטף ומחנות צה"ל, לא רק שתפסה את כוחות צה"ל לא מוכנים, אלא גם הראתה עד כמה תפיסת ההגנה המרחבית של הישובים קרסה לאחר תהליך מתמשך של החלשת המערך הזה וכתות הכוננות בישובים.

אף שיידרש תחקיר עומק למכלול הנושאים, הרי שכבר עתה ברור שמדינת ישראל חייבת רפורמה עמוקה בכל הקשור להגנת הישובים. רצף האירועים שהחל באותה שבת, מחייב מענה מהיר להגברת ביטחון הישובים הן בספר והן במרכז הארץ בשל החשש מהתלקחות רחבה שתובל על ידי החיזבאללה, הפלסטינים ביהודה ושומרון ובתנאים של התדרדרות חמורה במציאות הביטחונית, תיתכן גם התפרצות אלימה מצד ערביי ישראל.

ראשית ראוי יהיה שנתייחס לחשיבות הגנת יישובי הספר. להתיישבות לאורך גבולות המדינה חשיבות לאומית וערכית מהמעלה הראשונה. החשיבות נובעת הן מערך ההתיישבות כשלעצמו במובן של יכולתה של מדינה ליישב כל חלק בטריטוריה הריבונית שלה והן כערך האחיזה בקרקע ולמשמעותו של הייצור החקלאי. לחקלאות בהיקפים רחבים, שאפשרית בעיקר במתכונת של קיבוצים ומושבים, יש משמעות באשר ליכולות הספקה עצמאיות של מזון חיוני לאוכלוסייה ומענה לפגיעה בשרשראות הספקה בעתות מלחמה וחירום, כמו גם לסוגיות של איכות סביבה ואקלים. אולם לא רק ערך חקלאי גרידא יש להתיישבות החקלאית אלא גם ערך בביטחון הלאומי. שטחי החקלאות מהווים מרכיב באחיזה בקרקע ושימוש שטחי המולדת מפני פלישה של גורמים עוינים המאתגרים את האחיזה היהודית במרחב.

הצורך אינו נוגע רק להגנת יישובי הספר, אלא גם לתפיסת ההגנה הקהילתית בכל יישובי המדינה (מעורבים ושאינם מעורבים כאחד). מצב החירום המתמשך עלול לייצר השפעות רוחב חברתיות, כלכלית וכמובן ביטחוניות. חשיבות הנושא עולה בייחוד לאור התגברות האיום בחירום ובמלחמה. לצד הצורך לתת מענה למגוון תרחישי ייחוס הנובעים מכך, ההקמה המהירה של כיתות הכוננות בהיקף רחב, שהנה רכיב חשוב מאוד לביטחון, מעלה גם את הצורך לבחינה תפיסת ההפעלה והארגון של מערכי ההגנה היישוביים, הצורך במתן מענה מרחבי ולא רק יישובי, לצד הזיקות ומאפייני שיתופי הפעולה והתיאום למול גורמי הצבא, המשטרה וארגוני ההצלה. כל זאת במקביל לצורך לנהל ולבקר את היקף הנשק הנמצא בידי אזרחים כדי למזער את הסיכון לזליגתו של נשק זה לגורמים עוינים כמו גם לשימוש לא ראוי בו.

אירועי ה-7 באוקטובר הביאו לשידוד מערכות במגוון נושאים. אחד מהם נוגע למיצובו של ביטחון הפנים כחלק אינטגרלי של הביטחון הלאומי. החדירה של מחבלי החמאס לתוך יישובי

העוטף ומחנות צה"ל, לא רק שתפסה את כוחות צה"ל לא מוכנים, אלא גם הראתה עד כמה תפיסת ההגנה המרחבית של הישובים קרסה לאחר תהליך מתמשך של החלשת המערך הזה וכתות הכוננות בישובים.

אף שיידרש תחקיר עומק למכלול הנושאים, הרי שכבר עתה ברור שמדינת ישראל חייבת רפורמה עמוקה בכל הקשור להגנת הישובים. רצף האירועים שהחל באותה שבת, מחייב מענה מהיר להגברת ביטחון הישובים הן בספר והן במרכז הארץ בשל החשש מהתלקחות רחבה שתובל על ידי החיזבאללה, הפלסטינים ביהודה ושומרון ובתנאים של התדרדרות חמורה במציאות הביטחונית, תיתכן גם התפרצות אלימה מצד ערביי ישראל.

ראשית ראוי יהיה שנתייחס לחשיבות הגנת יישובי הספר. להתיישבות לאורך גבולות המדינה חשיבות לאומית וערכית מהמעלה הראשונה. החשיבות נובעת הן מערך ההתיישבות כשלעצמו במובן של יכולתה של מדינה ליישב כל חלק בטריטוריה הריבונית שלה והן כערך האחיזה בקרקע ולמשמעותו של הייצור החקלאי. לחקלאות בהיקפים רחבים, שאפשרית בעיקר במתכונת של קיבוצים ומושבים, יש משמעות באשר ליכולות הספקה עצמאיות של מזון חיוני לאוכלוסייה ומענה לפגיעה בשרשראות הספקה בעתות מלחמה וחירום, כמו גם לסוגיות של איכות סביבה ואקלים. אולם לא רק ערך חקלאי גרידא יש להתיישבות החקלאית אלא גם ערך בביטחון הלאומי. שטחי החקלאות מהווים מרכיב באחיזה בקרקע ושימוש שטחי המולדת מפני פלישה של גורמים עוינים המאתגרים את האחיזה היהודית במרחב.

הצורך אינו נוגע רק להגנת יישובי הספר, אלא גם לתפיסת ההגנה הקהילתית בכל יישובי המדינה (מעורבים ושאינם מעורבים כאחד). מצב החירום המתמשך עלול לייצר השפעות רוחב חברתיות, כלכלית וכמובן ביטחוניות. חשיבות הנושא עולה בייחוד לאור התגברות האיום בחירום ובמלחמה. לצד הצורך לתת מענה למגוון תרחישי ייחוס הנובעים מכך, ההקמה המהירה של כיתות הכוננות בהיקף רחב, שהנה רכיב חשוב מאוד לביטחון, מעלה גם את הצורך לבחינה תפיסת ההפעלה והארגון של מערכי ההגנה היישוביים, הצורך במתן מענה מרחבי ולא רק יישובי, לצד הזיקות ומאפייני שיתופי הפעולה והתיאום למול גורמי הצבא, המשטרה וארגוני ההצלה. כל זאת במקביל לצורך לנהל ולבקר את היקף הנשק הנמצא בידי אזרחים כדי למזער את הסיכון לזליגתו של נשק זה לגורמים עוינים כמו גם לשימוש לא ראוי בו.

התחושה הכללית בקרב הציבור הישראלי בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר היא חוסר ביטחון, חוסר אמון במערכות המדינתיות ובעיקר תחושת הפקרה. לתחושת הביטחון של הציבור חשיבות עליונה לחוסן הלאומי ולכן לא ניתן להתעלם ממנה או לפטור אותה בהנחת אספלטית על פצע מדמם. לפיכך, מתחייב שידוד מערכות בהגנת יישובי המדינה. זו העת בה מתחייבת ראייה מערכתית-מדינתית רחבה וכוללת, שתאפשר את התשתית התפיסתית לבניין הכוח, לציוד כוחות ההגנה, להכשרתם ולמיסוד דפוסי הפעלתם ויחסי הגומלין עם שאר גופי הביטחון והחרום.

מאירועי ה-7 באוקטובר, שעוד צריכים להיחקר ולהילמד, ניתן להצביע על שלושה לקחים

1. כיתות הכוננות במרחב הכפרי ולאורך הגבולות (המעטפת החיצונית) חייבים למסוגלות הגנה באופן עצמאי של מספר שעות עד לחבירה של כוחות הביטחון והחרום של המדינה. ללקח זה השלכה על גודל כיתות הכוננות, ההכשרה, אמצעי הלחימה ותפיסת הפעולה.

2. לאור האמור לעיל, כוחות הביטחון והחירום נדרשים ליכולת לחבור ליישובים המותקפים בטווח הזמן האמור לעיל. לצורך זה ידרשו ליכולת לפתוח צירי תנועה שיחסמו על ידי האויב, גם באש. ללקח זה משמעויות רחבות בנוגע לתפיסת הפעולה ובניין הכוח של כוחות הביטחון והחירום. בהקשר זה ראוי להתייחס גם להיקפו, הרכבו, מקומו ותפקידו של המשמר הלאומי העתיד לקום.

3. בחינת תפיסת המענה מחייבת התאמה לאור קטגוריזציה של היישובים השונים בהתאם לאופיים, מיקומם ולדרגת האיום עליהם, כאשר לכל אשכול או קטגוריה יש לפתח ולהתאים מעטפת יכולות ותפיסת פעולה רלוונטיים.

לתפיסת ההגנה של יישובי הספר, היגיון כפול. מחד גיסא, מדובר ביישובים המהווים את המעטפת החיצונית של גבולות המדינה, ומאידך גיסא, יישובים אלה הם גם מעטפת הגנה על קו היישובים בקו השני [?] היישובים העורפיים יותר. אכן שני הגיונות שונים, אך משלימים [?] מהמעטפת פנימה [?] ההתיישבות כחגורת מגן ליישובים עורפיים יותר ומכאן הזיקה לביטחון הפנים. מהמעטפת החוצה [?] הגנת גבולות וריבונות ומכאן הזיקה לביטחון הלאומי-צבאי. לכן, התפיסה המשולבת מחייבת פיתוח סינרגיה עם כלל הארגוני הביטחון, החירום והמשמר הלאומי העתיד לקום.

במסגרת תהליך גיבוש אסטרטגיה לאומית לביטחון פנים אותו מובילים הכותבים במכון משגב, נדרש יהיה לבחון לעומק את היקפו, הרכבו, מקומו ותפקידו של המשמר הלאומי בכל הקשור לאבטחת היישובים.

לסיכום, אירועי ה-7 באוקטובר הפכו לאירוע מכונן בתודעה הלאומית הקולקטיבית של הציבור בישראל. האירוע הפך לנקודת מפנה בכל הנוגע לכל מערכות החיים במדינת ישראל ובהן לתפיסת הגנת היישובים בספר ובלב הארץ. תפיסה זו היא תנאי לשיקום המערכת ולהמשך שגשוגה כביטוי ומימוש של הריבונות הישראלית, ערכי ההתיישבות, החקלאות והאחיזה בקרקע, ולה גם ערך תודעתי מאוד רב למול אויבי ישראל.

פורסם במעריב בתאריך 24.12.2023.